

Olağanüstü sıkıntılı bir dönemi yaşıyoruz uzun bir süredir. Uzun ki ne uzun; nesiller geçti. Nedeni de simgesel olarak “Beşiktaş’ı Soma yapma nfile çabasından dolayı” diye ifade edebiliriz.

Beşiktaş, 1960’larda Soma gibiydi. Barbaros Bulvarı’nın yapımı, İstanbul’u bu tarafa doğru büyütmüş. Muhafazakarlığın o zamanlar ismi “demokratlık”. Sözde muhafazakarlık da yeni yerleşenlerin, köydeki kasabadaki koşulları yaratmaya çalışmasıymış. Kent başkadır, dayatma kabul etmez, eninde sonunda kurallı birlikte yaşama koşulları olarak kendini kurar.

Beşiktaş’ta büyüyen çocuklar kentli oldu kaçınılmaz olarak; doktor oldu, mimar oldu, mühendis oldu, hukukçu oldu vs. vs. hemen hepsi fakülte okudu. Okumayan da cahil kalmadı; onlar da kendilerini yetiştirdi. Yeni yerleşenler DP ve ardıllarına eğilimliyken, burada büyüüp çoluk çocuğa karışanların çoğu, CHP’ye yöneldi. Açık açık söylenmese de Türkiye’de kentli muhafazakarlığın temsilcisi CHP oldu.

Soma, daha yeni yeni kentleşiyor. Şimdi DP’nin yerinde AK Parti var. Orada AK Partinin -ve muhtemelen BDP’nin- hakim olduğu yeni kentleşen bölgelerin tümünde olduğu gibi olamayacak bir şey deneniyor; kentlisi olmayan bir kentleşme.

Kentte özel’lik kamasaldır

Ekini ve sürüyü hayvanlardan korumak, ilke olarak köylünün özel görevidir. Köylü, korumayı tarlayı çevirerek ve bizzat silahlanarak sağlar. Köyde özel, mahremdir.

Köylülerin birbirlerine yardım etmesi, işlerini kolaylaştırır ama zorunlu değildir. Dayanışma zorunlu değil, olanaklıdır.

Namus konusunda durum daha da açık ortaya çıkar. Kadın, taciz ve tecavüze açıktır; bizzat özel önlemler alınıp mahrem kılınmadığı sürece tacize ve tecavüze uğrama tehlikesiyle her an karşı karşıyadır. Sorumluluk kadına aittir, özeldir. Aile -kadının bireyliğinden vazgeçilerek- kadına özel olanı ailenin mahremi kılıp sorumluluğu üstüne alan birlik olarak belirir.

Kentte, herkes iç içe yaşar. Çalışma ve yaşama alanları büyük oranda özel değildir, kamusaldır. Fabrika, maden ya da daha genel olarak işyeri, tarladan farklı olarak, özel değildir. Yatak odası, banyo, mutfak ve oturma odasından oluşan evde yapılabilecekler sınırlıdır. Balkon bile özel değildir; komşularla iç içedir. Yapılacakların çoğu sokakta, meydanda, parkta ve kamuya açık binalardadır. Buralardaki yaşamının her bir insanın kendi özeli olmasını kamu sağlamak durumundadır.

Kentte namus yeni bir anlam kazanır. Çalışan bir kadın iş çıkışında sevdiğiyle buluşacaksa kentte bunu gizli saklı yapabileceği çalı altı, samanlık gibi yerler yoktur. İş çıkışı buluşacağı sevdiğine güzel gözükmek istiyorsa güzel elbiselerle işe gitmekten ve çıkışta üstüne başına çeki düzen verdikten sonra sevdiğiyle buluşmaktan başka çaresi yoktur. Bunlar hep kamuya açık yerlerde olur.

Kentte yaşayan bir adam, güzel giyimli, alımlı bir kadın gördüğünde “benim için süslenmiş” deyip bu durumu doğrudan üzerine alamaz. Yani bir yoklayabilir tabii ki -belki de sevdiğini henüz bulamamıştır ve o sen olabilirsin- ama ısrarcılık, tacizdir. El uzatmaya kalktığında ise tecavüzdür. Adamı tacizden ve tecavüzdten alı koyan, kadının ailesi değil bizzat kamudur. Özel’lik kamusaldır.

Özel’liğin kamusallaşması, kadının bireyleşmesini sağlar. Artık aynı şeyler onun için de geçerlidir. Hoşuna giden bir adam, ona özel değildir; çekiciliği muhtemelen sevdiği içindir. Taciz, artık kadın için de söz konusudur.

Köyde kadının güzelliğine imrenilir; Allah korusun... Kentteyse kadının her haliyle namusu kamusal olarak güvenceye alınıp sonra da güzelliğiyle övünülür.

Kentte anlayışa dayalı dayanışmanın yerini özel anlayışlardan bağımsız birlik alır İmecedede, köyün ve sürünün korunmasında olduğu üzere, köyde ortaya çıkan birlikte eylemlerin temeli dayanışmadır. Dayanışma belli bir anlayışa dayanır; o anlayış kalktığında dağılır. Anlayışın muhafazası, dayanışma için yaşamsaldır. Sarsılmaması gereken geleneksel anlayış, köydeki muhafazakarlığın temelidir. Sarsıcı söz, fiili bir tehdittir.

Sarsıcı söze saldırı, sarsıcı söz söyleyenin dışlanması, dokuz köyden kovulması, köye tehdidin ortadan kaldırılması için gereklidir. Halbuki, söz kentte özel'leşmek zorundadır. Kentteki insan, nasıl ki gördüğü cezbediciliğin kendi için olduğunu doğrudan kabul etmemeliyse duyduğu her sözün muhatabının kendisi olduğunu düşünmemelidir. Sözün muhattap bakımından özel'liği ilkedir.

Kamusal alanlarda haykırarak herkese seslenenleri, oradaki insanların tek tek her biri duyar. Kentte böyle bir olanak vardır. Ama kentte her sesleniş, kalabalıkta birinin ya da bir grubun adını bağırarak gibidir. Beni arıyorsan "Osman" diye bağırırsın ya da 11B sınıfındakileri arıyorsan "11B" diye bağırırsın, bunu herkes duyar ama muhattabı özeldir.

Herkesin duyabilmesi, herkesin kendini sözün muhattabı kabul edebileceği anlamına da gelir. Herkesin duyduğu söz, kentteki şu ya da bu dayanışmayı sarsıcı nitelikte olabilir. Ancak bundan dolayı o sözün kesilmesi çare değildir. Kentte uygun söz, hangi dayanışma için gerekli hangi anlayışı bozarsa bozsun, oradan kesilse buradan duyulur. Kentin temeli dayanışma değildir, özel'liğin kamusalılığıdır.

Kamu, şu ya da bu dayanışma için muhafazası gerekli şu ya da bu özel anlayışın ötesinde, her türlü eleştiriye açık olduğu halde geçerliliğini koruyan genel anlayışa dayanır. Bu genel anlayış, geleneksel ve dinsel değil, felsefi ve bilimseldir.

Kentte, gelenek ve din, gruplaştırmacı, kesici, bölücü, parçalayıcıdır; felsefe ve bilim birleştiricidir. Gelenek ve din, kentte grubu, kesimi, bölümü, parçayı kente karşı dayanışma içinde tutarken; felsefe ve bilim, grupların, kesimlerin, bölümlerin, parçaların ötesinde birliği sağlar. Kent, gelenek ve dini özel'leştirirken grubun artık dışındakilere saldırgan olmayan birliğinin, dolayısıyla -önceleri kent birliğine karşı tehdit olan- gelenek ve dinin güvencesi olur.

İnsan için her şeyin başı nasıl sağlıksa kent için her şeyin başı ifade özgürlüğüdür.

Yasallık, kamusal olarak sağlanan özel'liğin güvencesidir

Kentte özel'liğin kamusalılığı, yasallıkla birlikte iyice somutlaşır. Suç özeldir. Ama suçluyu suça maruz kalan, saptayıp cezalandırmaz; bu, bunu haksız bulan suçlu tarafların misillemeleriyle içinden çıkılmaz bir hal alır. Suçun özel'liğinin güvencesi, yargılamanın ve cezalandırmanın kamusalılığıdır, yasallıktır.

Suç, yalnızca kişiye özel değildir. Kişi, suç işlediği belirlenip cezasını aldıktan sonra sıradan bir insan olarak yaşamını sürdürebilir. Suçu yinelerse, kentin sabrı taşmaz. Aynı biçimde bir kere daha cezalandırır. Hoş bir daha suç işlemezse ne fark edecek; bir başkası işler. Kentin kişiyle alıp veremediği yoktur; hedef, suçun azalması ve olanaklıysa ortadan kalkmasıdır. Daha iyi sonuç vereceği düşünülüyorsa, yasalarda, adli düzende değişiklik yapılır; ama yasallıktan, hukukun üstünlüğünden vazgeçilmez.

İslam kentli doğmuştur

Bunun düşünülmesi Avrupa-merkezli düşünme alışkanlığı olanlara hep ters geldi ama İslam, kökeni ve özü itibariyle kentlilerin dinidir. Sonra sonra İslamı köylülüğe uyarlama kaygısıyla itikata ve ibadete birçok ekleme yapıldı. Asırlar boyunca bidat ve sapmalar arttıkça arttı ama İslamın kökü de özü de sapaşlam kaldı.

Kentlinin düşünme biçimi gelenekselliğe dayanmaz, ussaldır. Gerek Kuran'a gerek hadislere bakıldığında, anneden babadan aktarılma geleneği eleştiren ve ussallığa çağırın ögelerle doludur.

Bildiğim kadarıyla, Müslümanın ibadeti özeldir. Cami, ibadetin özelliğini güvence altına alan kamusal alan olarak Müslümanların kentliliğinin simgesi gibidir. Camilerin kamusalıktan çıkıp, özel bir imamın, özel bir tarikatın, özel bir cemaatin, yani özel bir kişi ya da grubun yeri haline gelmesi, Müslümanların kentliliğine -ve kanımca bizzat Müslümanlığa- indirilmiş darbelerdir. Ama bu benim sorunum değildir. Allah'ın varlığından emin olan için Müslümanlığın koruyucusu Allah'ın bizzat kendisidir ve Allah'ın işine karışmak olmaz.

Soma'dan Beşiktaş'a

Trakya'daki, başta İzmir'deki olmak üzere Ege'deki, Akdeniz'deki, başta Ankara'daki ve

Eskişehir'deki olmak üzere İç Anadolu'daki birçok benzeri gibi FB'siyle Kadıköy'ün, BJK'siyle Beşiktaş'ın ve GS'siyle Şişli'nin kentliliği oturmuştur; Türkiye'nin geriye kalanının geleceğidir. Kimse, Beşiktaş'ı -insanların çalışıyorum diye kurbanlık koyun gibi ölüme gittikleri- Soma gibi yapma hayalleri kurmasın. Su, ovadan dağın tepesine akmaz; Beşiktaş Soma olmaz; ama Soma muhakkak yeni bir Beşiktaş olacaktır.

AK Partili dostlar, bize "Allahsız" deyip, bize "din düşmanı" deyip, bize "servet düşmanı" deyip, bize "Komünist" deyip, bize "Darbeci" deyip, bize "Elit" deyip, bize "Paralel" deyip, bize "Ben sağcıyım sizi dinlemem" deyip sözümüze kulaklarınızı artık kapatmayın. Hatanızı kabul etmeyip ısrarcı olduğunuz için, içine düşmediğiniz durum kalmadı. Allah'ın nimetlerinden, yaşamın olanaklarından kendinizi mahrum bıraktınız. Sonucunu dünya alemin bildiği hataları yapıp sonucuna kaza deyip yaralanıp öldünüz. Nihayetsiz savaşlarda sözde galibiyetler alıp olmadık yerde kahramanlar, şehitler ilan ettiniz. Başınıza gelmedik kalmadı.

Eskilere gidersek, bilenler "böyle olmaz" dediler dinlenmediği gibi hakaret edilip hızlandırılmış trene binildi; sonunda "böyle olmaz" diyenler haklı çıktı. Daha yakın dönemde; Kütahya'da siyanür havuzundan siyanür aktı; AK Parti döneminde kurulup gelişen Van'da normal koşullarda kerpiç evin bile dayanabileceği bir sarsıntıda felaket yaşandı; Samsun'da insanlar gece yatağında uyurken boğuldu; İstanbul'un ortasında işçiler çadırlarında yandılar; Reyhanlı'da katliam boyutlarında bir patlama oldu ve nihayetinde AK Partililiğin ideal "kent"i diyebileceğin Soma'da olanlar oldu. Say say bitmez. Ne geldiyse hep AK Partililerin başına geldi.

Ninelerimizin, dedelerimizin, annelerimizin, babalarımızın bir çoğu sizin gibiydi. Biz, sizin gibi insanlar arasında yetiştirilip olgunlaştık. Başınıza gelecekleri tahmin edince uyardık. Sözümüz dinlenmedi. Sonra "ben dememiş miydim", "müstehaktır" dememiz beklendi. Bizse üzüldük, derinden üzüldük. Sinirlenip ne dersek diyelim, insanların kafalarının dikine gidip kendi kendine zarar verdiklerini gördükçe kahrolduk.

Artık yetmez mi? Sağcılığı, bidat dolu biat dinini, zamanı geçmiş gelenekleri sorgulayıp sözümüze kulak asma zamanı gelmedi mi? Geldi de geçmedi mi?

Galatasaray

Bir Galatasaraylı olarak, bu yazıyı yazarken yüzümde hep bir tebessüm vardı.

Hadi bir latifeyle bitireyim. Beşiktaşlılık, kabul edilebilir bir düzeydir ama daha ötesi vardır; Galatasaraylılık. Şimdilik Beşiktaşlılığa bile amin diyoruz; ama biline ki "Re Re Re Ra Ra Ra Gas'saray Gas'saray Cim Bom Bom!"